

Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz yeterlik Düzeyleri ve Mental İyi Oluşlarının Belirlenmesi: Çok Merkezli Tanımlayıcı Bir Çalışma

Determination of Nursing Students' Psychological First Aid Practice Self-Efficacy Level and Mental Well-Being: A Multicenter Descriptive Study

Çiçek EDİZ¹, Derya YANIK²

ÖZ

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlik düzeyi ve mental iyi oluşlarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı tipte tasarlanmış olan bu çalışmada hedef nüfus, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde bulunan ve hemşirelik lisans eğitimi veren yedi üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileridir. Araştırma, 422 hemşirelik öğrencisinin katılımı ile tamamlanmıştır. Araştırma verileri Demografik Bilgi Formu, Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler; sayısı (n), yüzde (%), aritmetik ortalama (\pm), standart sapma (ss) değerleri ile bağımsız örneklerde t testi, ANOVA ve Pearson korelasyon testi ile değerlendirilmiştir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin %60,7'sinin daha önce herhangi bir afet yaşadığı ve daha önce afet yaşayan öğrencilerin %89,5'inin yaşadığı afetin deprem olduğu belirlenmiştir. Araştırmamızda, hemşirelik öğrencilerinin Psikolojik İlk Yardım (PİY) uygulama öz yeterlikleri ile PİY eğitimi alma durumları ve eğitim gördükleri üniversite arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin mental iyi oluşları ile cinsiyet, eğitim görülen üniversite, daha önce herhangi bir afet yaşama ve PİY eğitimi alma durumları arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmada, öğrencilerin PİY uygulama öz yeterliği ile mental iyi oluşları arasında ($r=0,533$, $p<0,001$) pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Afet yönetimi hazırlığında, hemşirelik öğrencilerine psikolojik ilk yardım eğitiminin verilmesi ve böylece onların psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliğinin ve mental iyi oluşlarının güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afetler, Hemşirelik öğrencileri, Mental iyi oluş, Psikolojik ilk yardım.

ABSTRACT

This study was carried out to determine the psychological first aid practice self-efficacy level and mental well-being of nursing students. In this descriptive study, the target population is the nursing department students of seven universities in different geographical regions of Turkey that provide nursing undergraduate education. The research was completed with the participation of 422 nursing students. Research data were collected using Demographic Information Form, Psychological First Aid Practice Self-Efficacy Scale and Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale. Data were evaluated with number (n), percent (%), arithmetic mean (\pm), standard deviation (ss) values, independent samples t test, ANOVA and Pearson correlation test. It was determined that 60.7% of the students participating in our research had experienced a disaster before, and that the disaster experienced by 89.5% of the students who had experienced a disaster before was an earthquake. In our study, it was determined that there was a relationship between nursing students' psychological first aid (PFA) practice self-efficacy and their PFA education status and the university they attended. It was found that there was a relationship between the mental well-being of nursing students and their gender, university of education, experience of any disaster before, and PFA education. In the study, it was determined that there was a positive and moderate relationship between students' (PFA) practice self-efficacy and their mental well-being ($r=0.533$, $p<0.001$). In disaster management preparation, it is important to provide psychological first aid training to nursing students and thus to strengthen their psychological first aid self-efficacy and mental well-being.

Keywords: Disasters, Nursing student, Mental well-being, Psychological first aid.

Bu araştırmanın yapılabilmesi için Hakkari Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 03.03.2023 tarih ve 2023/28 sayılı karar yazısı ile izin alınmıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çiçek EDİZ, Psikiyatri Hemşireliği, Hakkari Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, cicekediz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9717-1839

² Dr. Öğr. Üyesi, Derya YANIK, Psikiyatri Hemşireliği, Batman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, d.oruclu@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8004-6786

İletişim / Corresponding Author: Derya YANIK
e-posta/e-mail: d.oruclu@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received: 02.04.2023
Kabul Tarihi/Accepted: 14.03.2024

GİRİŞ

Son yıllarda yaşanan afet olayları psikososyal destek müdahalelerine olan ihtiyacı artırmıştır.¹ Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) afeti “tesislerde hasara, ciddi ekonomik kayıplara, can kayıplarına, insan sağlığının ve sosyal sağlık hizmeti koşullarının bozulmasına neden olan herhangi bir insan kaynaklı veya doğal olay” olarak tanımlamaktadır.² Büyük ölçekli afetler yalnızca sosyal ekonomiyi, insanların mallarını ve can güvenliğini ciddi şekilde tehdit etmekle kalmaz aynı zamanda afet bölgesinde yaşayanların ve kurtarma ekiplerinin ruh sağlığını da etkiler.^{3, 4} Birçok uzman afet olaylarından hemen sonra uygulanması gereken ilk ve acil psikososyal müdahalenin psikolojik ilk yardım (PİY) olduğunu belirtmektedir.⁵ PİY, bir felaketten sonra psikolojik yardıma ihtiyaç duyan kişilere ilk etapta acil psikolojik destek sağlamak amacıyla sunulan, insancıl ve destekleyici müdahaleler olarak tanımlanmıştır.⁶ PİY, genel öz yeterliliği ve dayanıklılığı geliştirmek, stresle ilişkili semptomları azaltmaya yardımcı olmak, psikolojik ve davranışsal işlevleri eski haline getirmek için olumlu başa çıkma stratejileri aracılığıyla insanın psikolojik ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar.⁷ PİY ile sağlanan psikolojik destek, afet sonrası toparlanma sırasında bireylerin, ailelerin ve toplulukların dayanıklılığını kolaylaştırır.⁸

DSÖ tarafından sağlanan PİY programı, hemşireler de dahil olmak üzere afet ruh sağlığı profesyonellerinin psikolojik destek faaliyetlerine rehberlik etmesinin etkili bir yolu olarak kabul edilmektedir.⁹ PİY hem profesyoneller hem de profesyonel olmayan kişiler tarafından halka ilk psikolojik destek sağlamaya yönelik uluslararası kabul görmüş bir yaklaşımdır. PİY'nin avantajları, ruh sağlığı kaynaklarının zayıf olduğu ülkeler ve sınırlı ruh sağlığı profesyonelleri ile hizmet sunan az gelişmiş ülkelerde daha belirgindir.¹⁰ Sık görülen küresel afetler altında artan psikolojik bakım ihtiyaçları

nedeniyle, kaynakları kısıtlı ülkelerde toplum kurtarıcılarında PİY eğitimi vermek acildir.

Hemşireler, bir afetin tüm aşamalarında mağdurların ruh sağlığını koruma sorumluluğunu üstlenen en büyük profesyonel sağlık personeli grubunu oluşturur.¹¹ Bununla beraber hemşirelik öğrencileri, topluma sağlık konusunda hizmet eden yedek iş gücünün en büyük bölümünü oluşturmaktadır. Ancak, hemşirelik öğrencilerinin acil durumlarda PİY yeterlikleri hakkında nadiren eğitilmiş oldukları belirtilmektedir.¹² Büyük bir afetin ne zaman ve nerede meydana geleceğini tahmin etmenin kesin bir yolu olmadığından, bir afet durumunda hızlı ve etkili bir şekilde müdahale edebilmek için sürekli bir hazırlık durumunu sürdürmek çok önemlidir. Bu nedenle, afet durumlarında hemşirelik öğrencilerinin gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlamak için PİY uygulama öz yeterlikleri kritik önem taşımaktadır.^{13, 14}

PİY uygulama yeterliği aynı zamanda hemşirelik öğrencilerinin bilgilerini, tutumlarını, afet hazırlıklarını, bilişlerini, davranışlarını ve psikolojik dayanıklılıklarını da geliştirebilir.^{12, 15} Teorik ve pratiğe dayalı öğrenme, hemşirelik öğrencilerinin psikolojik sağlıklarını artırmanın yanında genel öz yeterliliğin ve öz güvenin artırılmasına da yardımcı olabilir.¹⁶ PİY uygulama yeterliğinin psikososyal olumsuz reaksiyonlarla başa çıkmadaki bilgi ve becerileri önemli ölçüde geliştirdiği, dayanıklılığı daha da artırdığı ve genel öz yeterliliği geliştirdiği belirtilmektedir.¹⁷ Bireylerin işlevsel kullanımının da önemini vurgulandığı çalışmalarda genellikle iyi oluş düzeylerinin incelendiği ve en çok kullanılan kavramlardan birinin mental iyi oluş olduğu görülmektedir.^{18, 19} Mental iyi oluş hem psikolojik iyi oluş hem de öznel iyi oluşun bütüncül bir şekilde değerlendirildiği daha kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.¹⁸ DSÖ, mental iyi oluşu 'hem birey hem de toplum için iyilik ve etkili işleyişin temeli'

olarak ilan etmiş ve bunu 'bireylerin yeteneklerini fark etmelerine, zorluklarla baş etmelerine olanak sağlayan bir durum' olarak tanımlamıştır.¹⁹ Mental iyi oluş bireylerin varoluşunun farklı katmanlarını olumlu yönde etkileyerek, bireylerin kendini gerçekleştirme sürecinde yaşayabilecekleri zorluklar ve stresli yaşam olaylarını işlevselliğini kaybetmeden deneyimleyebilmelerine katkıda bulunmaktadır.²⁰ Ön saflardaki sağlık çalışanları, hasta bakımındaki kilit rolleri ve sorumluluklarının yanı sıra, bunaltıcı stresli durumlarda çalışmaktan kaynaklanan manevi yaralanma ve ruh sağlığı sorunları açısından da yüksek risk altındadır. Bu durumun da hasta bakımının kalitesi ve sağlık mesleklerinde artan yıpranma oranları için olumsuz sonuçları olabilir.^{21, 22} Sağlık çalışanlarının kendi öz-bakımlarını ve ruhsal sağlıklarını yönetmeye hazırlama konusunda eksikliklerinin olması, ruh sağlığının geliştirilmesine ilişkin tarihsel olarak yetersiz yatırım yapılmasının bir sonucu olarak kabul edilmektedir.²³ Bireylerin iş, özel ve sosyal yaşam alanlarını olumsuz olarak etkileyen afetlerin, mental iyi oluşu da olumsuz etkileyebileceği öngörülmektedir.²⁰ Bu yüzden mental iyi oluş ile ilişkili dinamiklerinin derinlemesine araştırılması önemlidir.

Hemşirelik öğrencilerinin, mesleki bilgi ve beceriler kazandıkça, afet müdahalesi sırasında sağlık hizmeti sunumunda önemli bir rol oynamaları beklenmektedir. Ancak hemşirelik öğrencilerinin özellikle afet sırasındaki PİY uygulama öz yeterlik düzeyleri beklenenden yetersizdir.²⁴ Kılıç ve Şimşek'in (2019) hemşirelik müfredatının bir parçası olarak PİY'nin entegre edilmesi gerektiğini öne sürdükleri çalışmalarında, PİY eğitiminin hemşirelik lisans öğrencileri için afete hazırlık farkındalığı üzerindeki etkinliğini başarıyla kanıtlamış olsa da psikolojik ilk yardım eğitiminin önemi hala bilinmemekte ve bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.¹⁵ Bu nedenle, hemşirelik öğrencilerinin afet müdahalesi sırasında katkıda bulunabilecekleri mesleki yeterlilikleri ve bilgilerinin incelenmesi için çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmamızdan elde edilecek bulguların, hemşirelik öğrencileri için PİY eğitim programlarının geliştirilmesine ve doğal afetler durumunda hemşirelik öğrencisi gönüllülerin uygun şekilde tahsis edilmesine yönelik girişimlere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlik düzeyi ve mental iyi oluşlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlik düzeyi ve mental iyi oluşlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır.

Evren ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerinde bulunan ve hemşirelik lisans eğitimi veren yedi üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri oluşturmuştur (N=4368). Örneklemi ise araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan 422 hemşirelik bölümü öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi evreni bilinen örneklem hesaplama formülü (%95 güven

aralığı, %0,05 hata payı ve 0,5 görülme sıklığı) kullanılarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Formları

Araştırma verilerini toplamak amacıyla; Demografik Bilgi Formu, Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür incelenerek geliştirilen bu form, öğrencilerin demografik özellikleri hakkında bilgi elde etmeyi amaçlayan sekiz sorudan oluşmaktadır.

Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği (PİYUÖÖ): Kılıç-Bayageldi ve Şimşek (2022) tarafından psikolojik ilk

yardım uygulamasında öz yeterliliğin belirlenmesi amacıyla geliştirilen ölçek, 35 maddeden oluşan ve beşli likert tipinde (1:hiç uygun değil, 2:uygun değil, 3:biraz uygun, 4:uygun, 5:tamamen uygun) bir ölçektir. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır ve ölçek toplam puanı ölçeğin tüm maddelerinden alınan puanların toplanmasıyla elde edilmektedir. Ölçek genelinden alınabilecek en düşük puan 35, en yüksek puan ise 175'dir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksek olması psikolojik ilk yardım uygulama özyeterliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,951$, test-tekrar test korelasyon katsayısı $\alpha=0,932$ olarak bulunmuştur.²⁵ Bu çalışmada ise ölçeğin cronbach alpha katsayısı $\alpha = 0,968$ olarak hesaplanmıştır.

Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği (WEMİÖÖ): Bireylerin mental iyi oluş düzeylerini ölçmek amacıyla Tennant ve ark., (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Keldal (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçek 14 maddeden oluşan tek faktörlü ve 5'li likert tipinde (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=biraz katılıyorum, 4=katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum) bir ölçektir. Ölçeğin bütün maddeleri pozitif olup tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten en az 14, en fazla 70 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanın artması mental (psikolojik) iyi oluşun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.92$ olarak hesaplanmıştır.²⁶ Bu çalışmada ise Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.92$ olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ait veri toplama formları, Google formlar aracılığı ile oluşturuldu ve öğrencilere anket linki gönderildi. Araştırma verileri, araştırmaya davet edilen öğrencilere araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgilendirme yapıldıktan (araştırmanın amaçları, anketi doldurmanın yaklaşık 15 dakika süreceği, soruları yanıtlamanın isteğe bağlı olduğu, istedikleri zaman formu doldurmaktan vazgeçebilecekleri, tüm kişisel

bilgilerin gizli tutulacağı ve anketi doldurmanın araştırmaya gönüllü olarak katılma konusunda onay verdikleri anlamı taşıdığına ilişkin bilgiye formun ilk kısmında yer verildi) sonra gönüllülük ilkesi doğrultusunda toplanmıştır.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri; Türkiye'nin her bir bölgesi için belirlenen üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenci olmak ve araştırmaya katılmayı kabul etmek olarak belirlenmiştir.

Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verileri, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26,0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin raporlanmasında; birim sayısı (n), yüzde (%), aritmetik ortalama (\pm) ve standart sapma (ss) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk ve Kolmogorov Simirnov testleri, Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılarak belirlenmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalar; iki grup karşılaştırmasında bağımsız örneklerde t testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında ANOVA testi kullanılarak yapılmıştır. Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği ile Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tek yönlü korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada $p<0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Hakkari Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (03.03.2023 tarih ve 2023/28 nolu karar) yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce veri toplama amacıyla kullanılacak olan Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği için kullanım izni alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden bilgilendirilmiş onam, anket formunun ilk kısmında yapılan bilgilendirme ile alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya katılım isteğe bağlı olduğu için sonuçlar yalnızca gönüllü olarak katılan

hemşirelik öğrencilerinin deneyimlerini yansıtmaktadır. Ayrıca, araştırma sonuçları Türkiye'nin yedi farklı bölgesinden toplam

yedi üniversitenin öğrencilerinin araştırmaya katılması nedeniyle sadece bu yedi üniversiteye genellenebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin; yaş ortalaması $20,83 \pm 1,90$, %82,5'i kadın, %38,8'i 2. sınıf öğrencisi olup %20,3'ü Doğu Anadolu bölgesinde bulunan üniversitede eğitim görmektedir. Öğrencilerin %60,7'si daha önce herhangi bir afet yaşadığını, daha

önce afet yaşayan öğrencilerin ise %89,5'i yaşamış olduğu afetin deprem olduğunu bildirdi. Öğrencilerin %85,1'i psikolojik ilkyardım konusunda eğitim almadığını ve %82,5'i daha önce psikolojik destek almadığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerine Ait Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	n (422)	%	$\bar{X} \pm SS$
Yaş			20,83±1,90
Sınıf			
1. sınıf	115	27,3	
2.sınıf	164	38,8	
3.sınıf	86	20,4	
4.sınıf	57	13,5	
Eğitim Gördüğü Üniversitenin Bulunduğu Coğrafi Bölge			
Marmara Bölgesi	64	15,2	
Ege Bölgesi	61	14,5	
Akdeniz Bölgesi	53	12,6	
Karadeniz Bölgesi	48	11,4	
İç Anadolu Bölgesi	67	15,8	
Doğu Anadolu Bölgesi	86	20,3	
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	43	10,2	
Daha Önce Herhangi Bir Afet Yaşama Durumu			
Evet	256	60,7	
Hayır	166	39,3	
Daha Önce Yaşadığı Afet*			
Deprem	229	89,5	
Yangın	14	5,5	
Sel	9	3,4	
Fırtına	2	0,8	
Terör Olayı	2	0,8	
Psikolojik İlk Yardım Eğitimi Alma Durumu			
Eğitim Aldım	63	14,9	
Eğitim Almadım	359	85,1	
Daha Önce Psikolojik Destek Alma Durumu			
Destek Aldım	74	17,5	
Destek Almadım	348	82,5	

%, Yüzde

*Afete maruz kalan öğrenciler üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazı özellikleri ile Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği (PİYUÖÖ) ile Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği (WEMİÖÖ) arasındaki ilişki incelendiğinde; öğrencilerin “(PİYUÖÖ)” puan ortalamaları $132,06 \pm 20,68$ ve “(WEMİÖÖ)” puan ortalamaları $49,39 \pm 10,36$ olarak bulunmuştur. Öğrencilerin eğitim gördükleri

sınıf ve daha önce psikolojik destek alma durumları ile psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlikleri ve mental iyi oluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$, Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin, psikolojik ilk yardım eğitimi alma durumları ($p = 0,005$) ve eğitim gördükleri üniversite ($p < 0,001$) ile psikolojik ilk yardım uygulama

öz yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre; araştırmaya katılan öğrencilerden psikolojik ilk yardım eğitimi alanların almayanlara göre ve Doğu Anadolu Bölgesindeki üniversitede eğitim görenlerin diğer bölgelerdeki üniversitelerde eğitim görenlere oranla psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliğinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,005$, Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin, cinsiyetleri ($p=0,048$), eğitim gördükleri üniversite ($p<0,001$), daha önce herhangi bir afet yaşama durumları ($p=0,010$) ve

psikolojik ilk yardım eğitimi alma durumları ($p=0,038$) ile mental iyi oluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,005$, Tablo 2). Buna göre; araştırmaya katılan öğrencilerin mental iyi oluş puan ortalamaları incelendiğinde; erkeklerin kadınlara, daha önce afet yaşayanların yaşamayanlara, psikolojik ilk yardım eğitimi alanların almayanlara ve Doğu Anadolu Bölgesindeki üniversitede eğitim görenlerin diğer bölgelerdeki üniversitelerde eğitim görenlere oranla daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Bazı özellikleri ile Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterlik Ölçeği ve Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Arasındaki İlişki

Özellikler	n (422)	PİUÖÖ ($\bar{X}\pm SS$)	WEMİÖÖ ($\bar{X}\pm SS$)
$\bar{X} \pm SS$		132,06± 20,68	49,39±10,36
Cinsiyet			
Kadın	348	131,97 ±20,89	48,95±1,44
Erkek	74	132,50 ±19,80	51,48±9,79
t/p*		-0,199/0,842	-1,916/0,048
Sınıf			
1. sınıf	115	133,80±20,44	50,36±10,15
2.sınıf	164	131,58±20,37	49,09±9,28
3.sınıf	86	131,70±22,03	49,11±11,56
4.sınıf	57	130,45±20,27	48,73±11,89
F/p		0,423/0,736	0,478/0,698
Eğitim Gördüğü Üniversitenin Bulunduğu Coğrafi Bölge			
Marmara Bölgesi ^a			
Ege Bölgesi ^b	64	133,76±22,28	50,93±8,76
Akdeniz Bölgesi ^c	61	132,48±16,85	46,32±10,71
Karadeniz Bölgesi ^d	53	124,73±21,15	46,73±9,82
İç Anadolu Bölgesi ^e	48	127,68±15,89	48,87±9,16
Doğu Anadolu Bölgesi ^f	67	128,68±19,64	48,25±7,81
Güneydoğu Anadolu Bölgesi ^g	86	145,18±20,12	59,34±5,60
F/p*	43	121,86±17,41	37,18±6,40
		10,638/0,000	38,31/0,000
		Fark; ^{f- a,b,c,d,e,g}	Fark; ^{f-a,b,c,d,e,g}
Daha Önce Herhangi Bir Afet Yaşama Durumu			
Evet	256	131,24±20,76	48,38±10,94
Hayır	166	133,32±20,71	50,95±9,21
t/p*		1,009/0,314	-2,602/0,010
Psikolojik İlk Yardım Eğitimi Alma Durumu Eğitim			
Aldım	63	138,80±19,04	51,88±9,96
Eğitim Almadım	359	130,88±20,75	48,95±10,38
t/p*		2,830/0,005	2,078/0,038
Daha Önce Psikolojik Destek Alma Durumu Destek			
Aldım	74	135,18±19,90	47,54±10,43
Destek Almadım	348	131,39±20,81	49,79±10,32
t/p		1,433/0,153	-1,699/0,090

a,b,c,d,e,f,g Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre (posthoc-test: Tukey) alfabetik üst simgelerle belirtilen farklı harfler ölçek puanları arasında anlamlı bir farkın olduğunu ifade etmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik ilk yardım uygulama özyeterliliği ile mental iyi oluşları arasında ($r=0,533$, $p<0,001$) pozitif yönde ve orta düzeyde istatistiksel bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$, Tablo 3). Buna göre; öğrencilerin

mental iyi oluşları arttıkça psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliliği de artmaktadır.

Tablo 3. Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterliliği Ölçeği ile Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği Arasındaki İlişki

Ölçekler	Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterliliği Ölçeği	
	r	p
Psikolojik İlk Yardım Uygulama Özyeterliliği Ölçeği	-	-
Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği	0,533	<0,001

Literatürde acil durumlar ve afetler ile ilgili çok sayıda bilgi bulunmakla beraber afetler sırasında topluma hizmet eden yedek iş gücünün en büyük bölümünü oluşturan hemşirelik öğrencilerinin PİY uygulama yeterlikleri hakkında önemli boşluklar bulunmaktadır. Hemşireler afet müdahale çabalarında paha biçilmez bir role sahip olduğundan, onların gelecekteki felaketlere mesleki ve psikosoyal yönden hazırlıklı olmalarını ele alan çok az çalışma vardır. Mevcut bulguları ortaya çıkarmak ve gelecekte afetlere müdahale edecek hemşirelerin ihtiyaçlarını aydınlatmak için bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın başlıca sonuçları aşağıda tartışılmaktadır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%60,7) daha önce herhangi bir afet yaşadığını ve daha önce afet yaşayan öğrencilerin çok büyük bir kesimi (%89,5) yaşamış olduğu afetin deprem olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu ise (%85,1) PİY konusunda eğitim almadığını ifade etmiştir. Zhang ve ark. (2022) psikolojik ilk yardım eğitiminin hemşirelik öğrencilerine etkisini araştırdıkları çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin %94,17'sinin daha önce PİY eğitimi almadığını bildirmişlerdir.¹² Kılıç ve Şimşek'in (2019) hemşirelik müfredatının bir parçası olarak PİY 'in entegre edilmesi gerektiğini öne süren çalışmasında, PİY

eğitiminin hemşirelik lisans öğrencileri için afete hazırlık farkındalığı üzerindeki etkinliğini başarıyla kanıtlanmış olsa da PİY'in önemi hala bilinmiyor ve daha fazla araştırma gerektiriyor.¹⁵ PİY eğitiminin etkinliği konusunda yapılan çalışmalar; hem öğrencilerin uygun bir psikosoyal tepkinin ne olduğu konusundaki bilgilerini hem de akut sıkıntıya maruz kalan bireylere destek sağlamak için PİY becerilerini önemli ölçüde geliştirdiğine, böylece öz-yeterliliği ve dayanıklılığı artırdığına işaret etmektedir.³⁰ Bununla birlikte, yayımlanan literatürde "psikolojik ilk yardım" teriminin popülaritesine rağmen PİY eğitimi konusunda sınırlı sayıda değerlendirme yapılmıştır.²⁷

Araştırmamızda, hemşirelik öğrencilerinin PİY uygulama öz yeterlikleri ile iki faktörün anlamlı ilişkisi olduğunu bulduk: öğrencilerin PİY eğitimi alma durumları ve eğitim gördükleri üniversite. Buna göre; PİY eğitimi alanların ve Doğu Anadolu Bölgesindeki Üniversitede eğitim görenlerin PİY uygulama öz yeterliğinin daha yüksek olduğunu saptadık. Wang ve ark. (2021) PİY eğitiminin sonuçlarını inceledikleri çalışmada, PİY eğitimi alanların, travmatik olaylara uygun psikosoyal tepkiler geliştirdikleri ve stresli durumlarda öz bakım ihtiyacı konusundaki bilgileri ve anlayışı artırdığı sonucuna varmışlardır.²⁷ PİY eğitimiyle ilgili yapılan

birçok araştırma, genel olarak PİY eğitiminin, katılımcıların psikososyal yeterlilikler ve PİY becerileri hakkındaki bilgilerini önemli ölçüde artırdığı sonucunu ortaya koymuştur.²⁸⁻³⁰ Kim ve Choi (2022) simülasyon tabanlı psikolojik ilk yardım hemşirelik eğitiminin etkinliğini araştırdıkları çalışmada, eğitime katılan deney grubunda PİY performans bilgisinin diğer gruplara göre daha gelişmiş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna varmışlardır.³¹ Araştırmamızdan elde ettiğimiz bulgu da bu sonucu desteklemektedir. Bu nedenle, afet durumlarında bireylere yeterli psikolojik destek sağlamak için hemşirelik öğrencilerine PİY eğitim programları sağlayarak PİY uygulama öz yeterliğini artırmak önem arz etmektedir.

Araştırmamızda, hemşirelik öğrencilerinin mental iyi oluşları ile dört faktörün anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu bulduk: öğrencilerin cinsiyetleri, eğitim gördükleri üniversite, daha önce herhangi bir afet yaşama durumları ve PİY eğitimi alma durumları. Buna göre araştırmamızda; erkeklerin, daha önce afet yaşayanların, psikolojik ilk yardım eğitimi alanların ve Doğu Anadolu Bölgesindeki Üniversitede eğitim görenlerin mental iyi oluşlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaştık. Mohammed, (2022) gerçekleştirdiği çalışmada, erkek öğrencilerin mental iyi oluş düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur.³² Bu bulgu araştırmamızda elde ettiğimiz cinsiyet değişkeninin anlamlı sonucunu desteklemektedir. Cinsiyetin mental iyi oluş düzeyinde belirleyici bir değişken olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kadın öğrencilerin daha duygusal davranışlar sergilemesi ve daha hassas bir yapıya sahip olmaları ile açıklanabilir.³²

Doğu Anadolu Bölgesindeki Üniversitede eğitim görenlerin mental iyi oluşlarının daha yüksek çıkması, yine araştırmamızda aynı bölgedeki öğrencilerin PİY uygulama öz yeterliğinin daha yüksek olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda, karşılaştığı durumlarla baş

etme yeteneği yüksek olan, mesleki olarak kendini yetkin hissedenen, zamanını yönetebilen ve kendi özelliklerini yeterli ve kabul edilebilir bulan, kendine güvenen bireylerin mental iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir.³³ Zhang ve ark. (2022) gerçekleştirdikleri çalışmada, PİY eğitimi alan öğrencilerinin PİY uygulama ile ilgili bilgi ve yeterliliği, genel öz yeterliliği ve hemşirelik öğrencilerinin ruhsal dayanıklılığını önemli ölçüde geliştirdiğini göstermiştir.¹² Mao ve ark. (2019), ruhsal dayanıklılığın, afet kurtarıcılarının stres ve işlevsiz duygulardan kurtularak dengeli bir mental iyi oluşa gelmesine yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir.³⁴ Araştırma bulgularımız önceki araştırma sonuçlarıyla uyumluluk göstermektedir.^{9, 34} Araştırmamızda daha önce afet yaşayan öğrencilerin mental iyi oluşları daha yüksek çıkmıştır. Travma yaşayan kişilerin olumsuz yaşam koşulları karşısında zorlandıkları, inançlarını sorguladığı ve bazen de bireysel farklılıklar göz önüne alındığında travmatik olayların bu deneyimi yaşayanları daha da güçlendirdiği bilinmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin PİY uygulama öz yeterliği arttıkça mental iyi oluşlarının da arttığı saptanmıştır. Bu bulgu, onlara zihinsel filtreleme fırsatları sağlayan ve düşüncelerini yeniden çerçevlendirmelerini sağlayan PİY taktiklerinden kaynaklanıyor olabilir. İlgili terapötik yönetim protokollerini geliştirmek ve PİY uygulama öz yeterliği konusunda kendini yetkin hissetmek geleceğe yönelik iyimser bir bakış açısını besleyebilir.³⁵ PİY taktikleri, hemşirelik öğrencilerine bilişsel olarak esnek olma ve yalnızca olumsuz olanlara odaklanmak yerine bu olumsuzlukta herhangi bir olumlu yön görmeye çalışma gücü verir. Afet ve acil durumlar gibi olumsuz koşullarda faydalı olma duygusunun, hemşirelerin pozitif duygularını besleyerek onların psikolojik iyileşmeleri üzerinde olumlu etkiler yarattığı ortaya konmuştur.³⁶ Önceki çalışma bulguları PİY uygulama yeterliğinin hemşirelik öğrencilerinin genel öz-yeterliliklerini ve dayanıklılıklarını geliştirdiğini ve afetlerle

baş etmeye yönelik psikolojik hazırlıklarını

geliştirdiğini göstermektedir.^{9, 12, 34}

SONUÇ VE ÖNERİLER

Travma, afetler ve acil durumlara maruz kalan ve tehlike altında olan kişilerin ihtiyaçlarını ele almak için afet yönetimi hazırlığında hemşirelik öğrencilerine PİY eğitimi vererek onların PİY uygulama öz yeterliğini güçlendirmek önem taşımaktadır.

Bu çalışma; acil durumlarda psikolojik destek sağlamak için hemşirelik

öğrencilerine çeşitli eğitimler geliştirmek ve bu eğitimlerin etkisini belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, acil durumlar sonucunda mağdurlara psikolojik destek sağlayan hemşirelik öğrencileri için bir ruh sağlığı eğitim programının da geliştirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Snider, L., Chehil, S. and Walker, D. (2012). "Psychological First Aid". In: *Mental Health and Psychosocial Support in Disaster Situations in the Caribbean: Core Knowledge for Emergency Preparedness and Response* (97-107). Washington: PAHO.
2. World Health Organization. Regional Office for the Western Pacific. (1998). "District Health Facilities: Guidelines for Development and Operations". Erişim adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/207020>. (Erişim tarihi: 05.03.2023).
3. Li, X.D. (2019). "Educational Strategies for Psychological Intervention Behavior After Major Disasters" *J. Catastrophol*, 34 (4), 181-184. 10.3969/j.issn.1000 811X.2019.04.031
4. Rodriguez Arrastia, M, García Martín, M, Villegas Aguilar, E, Ropero Padilla, C, Martín Ibañez, L. and Roman, P. (2022). "Emotional and Psychological Implications for Healthcare Professionals in Disasters Or Mass Casualties: A Systematic Review". *J. Nurs. Manag*, 30, 298-309. 10.1111/jonm.13474 doi:10.1111/jonm.13474
5. Kılıç, N. ve Şimşek, N. (2018). "Psikolojik İlk Yardım ve Hemşirelik." *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 9 (3), 212-218. doi: 10.14744/phd.2017.76376
6. Jung, H.O. and Han, S.W. (2021). "Implementing Psychological First Aid Ontology". *PLoS One*, 16 (6), e0252891. doi: 10.1371/journal.pone.0252891
7. Kimber, M, Harms, S, Soreni, N, Inrig, M, Acai, A, Lipman, E. L. and MacMillan, H. L. (2021). "LIVES for Families Psychological First Aid Training Programme to Address Covid-19 Psychological Distress: A Mixed Methods Acceptability and Feasibility Protocol". *BMJ open*, 11 (5), e049995. doi: 10.1136/bmjopen-2021-049995
8. Tessa, D, Inge, M, Van Praet, K, De Buck, E. and Vekerckhove, P. (2014). "A Systematic Literature Search on Psychological First Aid: Lack of Evidence to Develop Guidelines.". *PLoS ONE*, 9 (12), e114714. doi:10.1371/journal.pone. 0114714
9. Lee, J.S, You, S, Choi, Y.K, Youn, H.Y. and Shin, H.S. (2017). "A Preliminary Evaluation of The Training Effects of A Didactic And Simulation-Based Psychological First Aid Program in Students and School Counselors in South Korea." *PLoS One*, 12 (7), e0181271. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0181271>
10. Francis, B, Rizal, A.J, Sabki, Z.A. and Sulaiman, A. H. (2020). "Remote Psychological First Aid (rPFA) in The Time of Covid-19: A Preliminary Report of The Malaysian Experience." *Asian Journal of Psychiatry*, 54, 102240. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102240
11. Loke, A.Y, Guo, C. and Molassiotis, A. (2021). "Development of Disaster Nursing Education and Training Programs in The Past 20 Years (2000-2019): A systematic review." *Nurse Education Today*, 99, 104809. doi: 10.1016/j.nedt.2021.104809
12. Zhang, J, Cao, M, Ma, D, Zhang, G, Shi, Y. and Chen, B. (2022). "Exploring Effect of Psycho Logical First Aid Education on Vocational Nursing Students: A Quasi-Experimental Study". *Nurse Education Today*, 119, 105576. doi: 10.1016/j.nedt.2022.105576
13. Su, Y, Wu, X.V, Ogawa, N, Yuki, M, Hu, Y. and Yang, Y. (2022). "Nursing Skills Required Across Natural and Man-Made Disasters: A Scoping Review." *Journal of Advanced Nursing*, 78 (10), 3141-3158. <https://doi.org/10.1111/jan.15337>
14. Hilton, C. and Allison, V. (2013). "Disaster Preparedness: An Indictment for Action By Nursing Educators." *Journal of Continuing Education in Nursing*, 35 (2), 59-65. <https://doi.org/10.3928/0022-0124-20040301-07>
15. Kılıç, N. and Şimşek, N. (2019). "The Effects of Psychological First Aid Training On Disaster Preparedness Perception And Self-Efficacy." *Nurse Education Today*, 83, 104203. doi: 10.1016/j.nedt.2019.104203
16. Hickerson, K.A, Taylor, L.A. and Terhaar, M.F. (2016). "The Preparation-Practice Gap: An Integrative Literature Review". *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 47 (1), 17-23. doi: 10.3928/00220124-20151230-06
17. Persaud, N, Davidson, M, Maniscalco, B, Mobbs, D, Passingham, R.E, Cowey, A. and Lau, H. (2011). "Awareness-Related Activity in Prefrontal And Parietal Cortices in Blindsight Reflects More Than Superior Visual Performance." *Neuroimage*, 58 (2), 605-611. doi: 10.1016/j.neuroimage.2011.06.081
18. Baltacı, H.Ş, Özkılıç, I, Küçükler, D. ve Altan, T. (2022). "Covid-19 Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinde Mental İyi Oluşun Yordayıcıları." *Mehmet Akif Ersoy*

- Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 65, 289-313. DOI: 10.21764/maeufed.1015334
19. World Health Organisation. (2004). "Promoting Mental Health; Concepts Emerging Evidence and Practice (Summary report)". Geneva: WHO.
20. Norris, F.H. (2005). "Range, magnitude and duration of the effects of disasters on mental health: Review update." Research Education Disaster Mental Health. 1-23.
21. Greenberg N, Docherty M, Gnanapragasam S, and Wessely S. (2020). "Managing Mental Health Challenges Faced By Healthcare Workers During Covid-19 Pandemic." BMJ, 368:m1211. doi: 10.1136/bmj.m1211.
22. Čartolovni A, Stolt M, Scott P.A. and Suhonen, R. (2021). "Moral Injury In Healthcare Professionals: A Scoping Review and Discussion". Nurs Ethics, 28 (5), 590-602. doi: 10.1177/0969733020966776
23. United Nation. (2020). "Policy Brief: COVID-19 and the Need for Action on Mental Health". Available online: <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/UN-Policy-Brief-COVID-19-and-mental-health.pdf>. (Available date: 15.03.2023).
24. Satoh M, Iwamitsu H, Yamada E, Kuribayashi Y, Yamagami-Matsuyama, T. and Yamada Y. (2018). "Disaster Nursing Knowledge and Competencies Among Nursing University Students Participated in Relief Activities Following the 2016 Kumamoto Earthquakes". SAGE Open Nurs, 4, 1-9. doi: 10.1177/2377960818804918.
25. Kılıç Bayageldi, N. and Şimşek, N. (2022). "Development Study of Psychological First Aid Application Self-Efficacy Scale." Perspectives in Psychiatric Care, 58, 1665-1679. <https://doi.org/10.1111/ppc.12975>
26. Keldal, G. (2015). "Warwick-Edinburgh Mental İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması." The Journal of Happiness & Well-Being, 3 (1), 103-115.
27. Wang L, Norman I, Xiao T, Li Y. and Leamy M. (2021). "Psychological First Aid Training: A Scoping Review of Its Application, Outcomes and Implementation." Int J Environ Res Public Health, 18 (9), 1-23. doi: 10.3390/ijerph18094594
28. Akoury Dirani, L, Sahakian, T.S, Hassan F.Y, Hajjar R.V. and El Asmar, K. (2015). "Psychological First Aid Training For Lebanese Field Workers in The Emergency Context of The Syrian Refugees in Lebanon". Psychol Trauma, 7 (6), 533-538. doi: 10.1037/tra0000028
29. Horn, R, O'May, F, Esliker, R, Gwaikolo, W, Woensdregt, L, Ruttenberg, L. and Ager, A. (2019). "The Myth Of The 1-Day Training: The Effectiveness Of Psychosocial Support Capacity-Building During The Ebola Outbreak In West Africa". Global Mentl Health (Camb), 6, e5. doi: 10.1017/gmh.2019.2
30. Sijbrandij, M, Horn, R, Esliker, R, O'may, F, Reiffers, R, Ruttenberg, L, Stam, K, de Jong, J. and Ager, A. (2020). "The Effect of Psychological First Aid Training On Knowledge and Understanding About Psychosocial Support Principles: A Cluster-Randomized Controlled Trial". Int J Environ Res Public Health, 17 (2), 1-11. doi: 10.3390/ijerph17020484
31. Kim, H.W. and Choi, Y.J. (2022). "A Simulation-Based Nursing Education of Psychological First Aid For Adolescents Exposed to Hazardous Chemical Disasters". BMC Medical Education, 22 (93). <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03164-6>
32. Mohammed, A.S. (2022). Öğrencilerin Mental İyi Oluş Düzeyleri İle Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
33. Wang, C, Pan, R, Wan, X, Tan, Y, Xu, L, Ho, C.S. and Ho, R.C. (2020). "Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the İnitial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China". Int J Environ Res Public Health, 17 (5), 1729. doi: 10.3390/ijerph17051729
34. Mao, X, Loke, A.Y, Fung, O.W.M. and Hu, X. (2019). "What it takes to be resilient: The views of disaster healthcare rescuers". International Journal of Disaster Risk Reduction, 36, 101112. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2019.101112>
35. Qian, X, Ren, R, Wang, Y, Guo, Y, Fang, J, Wu, Z.D, Liu, PL. and Han, T.R. (2020). "Fighting Against The Common Enemy Of COVID-19: A Practice of Building A Community With A Shared Future For Mankind". Infect Dis Poverty, 9 (1), 34. doi: 10.1186/s40249-020-00650-1
36. Freer, J. (2021). "Selfless sacrifice or failed by the state? Remembering nurses who have died from Covid-19". Int J Nurs Stud, 113, 103736, 1-2. doi: 10.1016/j.ijnurstu.2020.103736